

2021-09-30

Till
Utbildningsdepartementet

(Dnr U2021/02645)

Idéburna skolors riksförbunds remissvar på betänkandet En tioårig grundskola (SOU 2021:33)

Idéburna skolors riksförbund (ISR) organiserar icke vinstutdelande fristående skolor och arbetar för att stärka möjligheterna för olika idéburna pedagogiska alternativ att bedriva förskola/skola inom det svenska utbildningsväsendet. ISR verkar för att försvara friskolereformens mångfaldssyfte och för en deltagande målstyrning där skolorna själva kan styra över hur verksamheten ska organiseras för att nå de nationella målen. På så vis främjas en reell pedagogisk mångfald, vilket är en förutsättning för en verklig valfrihet för elever och föräldrar.

Med idéburna skolor avses den definition som tagits fram av utredningen Idéburna aktörer i välfärden, SOU 2019:56

Sammanfattning

ISR tillstyrker förslaget att förskoleklassen blir en integrerad del av grundskolan. ISR avstyrker förslagen om mer formell undervisning utifrån ämnen, för 6 åringar. ISR menar att förskolans pedagogiska tankar snarare bör stärkas och vidareutvecklas i skolans möte med de yngre barnen. I en sådan skola har förskollärare en självklar roll och inte, som i utredningens förslag, endast får stanna tidsbegränsat tills de utbildat sig till lärare med ämneskompetens.

ISR avstyrker förslaget att, i likhet med vad som gäller för de övriga årskurserna, införa disciplinära åtgärder för den nya årskurs 1.

ISR:s synpunkter på utredningens förslag

ISR tillstyrker förslaget att förskoleklassen blir åk 1 i grundskolan utifrån att nuvarande system har en enda åldersklass i en särskild skolform. I praktiken finns dessutom förskoleklassen redan inom grundskolans organisation.

Dock vill ISR framföra stark kritik mot den inriktning som presenteras i utredningen och som fanns med redan i direktiven till utredningen. Det har dessvärre blivit en normal företeelse att det utredningen ska komma fram till presenteras redan i direktiven, och att det forskningsunderlag som tas fram i utredningar därmed blir irrelevant.

I januariöverenskommelsen, ingick bland annat förslaget att, under mandatperioden, införa en 10 årig grundskola med den inriktning som här presenteras.

I och med den obligatoriska förskoleklassens införande 2018 har vi i praktiken redan en 10 årig grundskola, med den skillnaden att undervisningen i F-klassen organiseras på ett annat sätt för att kunna vara just en övergång mellan förskola och skola.

I denna utredning stadfästs grundskolans mål och grundskolan förlängs med ytterligare ett år, där årskurs 1 skall vara länken mellan förskola och skola. Dock förslås tydligare fokus på strukturerad undervisning i ämnen med timplan och införande av svenska och matematik som enskilda ämnen. Även mer formalisering vad gäller utvecklingssamtal, disciplinåtgärder etc. föreslås.

Tidigare i våras kom även utredningen obligatorisk förskola för alla 5 åringar, en utredning som vill tidigarelägga skolplikten ett år, dock med förbehållet att barnen ska vara på kvar inom förskolan. Då dessa två utredningar hänger ihop finns det en oklarhet kring skolplikten och när den egentligen kommer att träda ikraft, vid det år barnet fyller 5 år eller vid 6 år.

Vi tillstyrker att 6 åringarna, rent formellt, blir starkare knutna till grundskolan, men vi anser att den pedagogik som präglar förskoleklassen, ska finnas kvar för nya årskurs 1. Det finns en övertro på att renodlade ämneskunskaper och traditionell ämnesundervisning i tidig ålder på sikt ska lösa kunskapsluckorna i högre årskurser. Detta vittnar om okunskap om den särskilda pedagogik och dess betydelse för små barns utveckling som är framskrivna i dagens kursplan för förskoleklassen.

Såvitt vi kan se går förslaget emot utredningens egen forskningsöversikt som kommer fram till annat resultat. *”Det saknas evidens för att sänkt skolstartsålder med tidigarelagt inträde i formell undervisning bidrar till ökat lärande eller ger långsiktiga effekter på barns utveckling. Om tidigarelagd skolstart ska leda till förbättrade kunskapsresultat behöver de yngre barnen vistas i stimulerande lärandemiljöer där de får lära genom lekintegrerad undervisning med goda möjligheter att utveckla nyfikenhet, lust att lära, sociala färdigheter, språk samt en god självkänsla och förmågan att kontrollera sina tankar, känslor och beteenden (självreglering)”*.

Mot den bakgrunden avstyrker ISR förslaget att införa samma struktur för undervisningen som i resten av grundskolan.

Förslaget bygger på Skolinspektionens granskning av förskolan och slutsats *”att den relativt oreglerade modell som valts i styrdokumentet, i läroplanens del 1 och 2, skapade risker och oönskade konsekvenser i form av en bristande likvärdighet. En slutsats var att den statliga styrningen behövde förtydligas”*. ISR finner det märkligt att man inte gjort en djupare analys av detta utan stannat vid detta påstående. Samtidigt säger Skolinspektionen att *”de granskade skolornas lärandemiljöer präglades i hög grad av utveckling och lärande, och undervisningsmiljöerna var utformade för att stimulera skapande, rörelse och lek. Vidare sägs att förskoleklasserna i stor utsträckning kännetecknades av en trygg, stödjande och uppmuntrande lärandemiljö och att lärarna använde sig av olika arbetsformer och arbetssätt i undervisningen”*.

I utredningens forskningssammanställning sägs att *"det som framhålls som kärnan i förskoleklassens verksamhet är arbetet med barns emotionella och relationella trygghet i övergången till skolan, genom att låta barnen pendla mellan förskolans och skolans traditioner utan krav på prestationer"*.

Vidare sägs: *"Forskningen visar tydligt att lärande inte endast handlar om inhämtande av kunskap. Lärande inkluderar såväl kognitiva, sociala, fysiska och emotionella dimensioner som barn integrerar i sin person och i sin förståelse av sig själv som en lärande person, det som kallas generiska förmågor... Under de första skolåren krävs därför ... att undervisningen stärker barns generiska förmågor då dessa framstår som centrala för framgång i det fortsatta lärandet...."*

Skolans och förskolans värld präglas av olika kulturer med historiska rötter. Skolkulturen präglas i hög grad av undervisande, disciplinerande och bedömande medan förskolkulturen är mer helhetsorienterad och låter barnen leka, lära sig och bli bekräftade.

I Norge infördes obligatorisk skolstart vid sex år redan 1997 och det visade sig efterhand att när barn börjar skolan så inlemmas de snabbt i en skoltradition där undervisning, krav på resultat och bedömande, samt ordning och reda blir de viktigaste ingredienserna på bekostnad av lek, socialt samspel och rörelse. En studie visade att det informella lärandet inte fick genomslag i skolans värld och att skolmiljön och skolgården inte utnyttjades som en plats för lärande. I Norge diskuteras nu hur skolan bättre skulle kunna anpassas för de yngsta eleverna. Utgångspunkten från början var att skoldagen för de yngsta skulle präglas av lek, medan det i verkligheten lagts mer vikt på inläring. Stortinget har därför velat ha en förändring mot en bättre anpassning till de yngsta eleverna. I nya läroplaner från 2020 blir det bl.a. tydligare att de yngsta eleverna ska få lära genom lek.

Utredningens förslag innebär att Sverige skulle gå i motsatt riktning mot Norge genom att förordna en förstärkning av ämnesorganisering, tydliga mål och kunskapskrav. Skolinspektionen har t.ex. också baserat sin kritik mot förskoleklassen på att det förekommer för mycket lek.

Lärarkompetenser i nya åk 1

De kompetenskrav som nu föreslås för dem som ska arbeta och vara behöriga i nya årskurs 1 och 2, lämnar en stor andel förskolpedagoger utanför, och ger istället pedagoger med grundlärarexamen företräde. En mångårig erfarenhet av arbete med yngre barn tas här inte tillvara, då sannolikt en hel del av de förskollärare som idag arbetar i förskoleklass kommer att välja att gå över till förskolan istället för att vidareutbilda sig. Samtidigt som förskollärare långsiktigt endast kan fortsätta arbeta i förskoleklass om de har fortbildat sig inom ämnesundervisning så krävs ingen motsvarande fortbildning inom förskolepedagogiken för grundlärare 1-4. Det framförs heller inga krav på att det ska finnas förskolepedagogisk kompetens i nya åk 1 utan det ska anses helt acceptabelt att ha endast grundlärare 1-4. En fortbildningsinsats för lärare föreslås och "Skolverket ska ges i uppdrag att genomföra en kompetensutvecklande insats i syfte att säkerställa att de lärare som ska arbeta i blivande årskurs 1 kan integrera förskolans pedagogik och arbetssätt på lämpligt sätt i undervisningen." ISR menar att en integrering av olika arbetssätt förutsätter fördjupade kunskaper inom båda dessa arbetssätt. I förslaget till arbetsformer för nya åk 1 verkar dock fokus ligga på att införa formell undervisning, ämnen och kunskapskrav.

Övriga förslag

ISR avstyrker även införande av disciplinära åtgärder i årskurs 1 och menar att ett sådant tänkesätt inte hör hemma i arbetet med så unga barn.

IFAU föreslås ges i uppdrag att genomföra en övergripande summativ reformutvärdering, för att därmed kunna ge svar på om den genomförda reformen givit de resultat, eller de effekter, som förväntats. ISR vill ställa frågan vilka resultat/ effekter man tänker mäta.

Avslutande synpunkter

ISR efterlyser ett bredare perspektiv på skolans mål och syften om för vem och för vad vi fostrar och utbildar våra barn. Debatten idag fokuserar på PISA-resultat och skolan som en tävling både internationellt, mellan skolor och individuellt mellan barn och unga. Barns rätt att få vara barn och till utveckling genom lek försvaras inte. Mål- och resultatstyrning har drivits mot sin spets utan att det ifrågasätts vad detta leder till för kunskapssyn. ISR har i flera sammanhang lyft frågan om den "baklängespedagogik" som vi ser blir ett allt tydligare resultat av en sådan styrning. Verklig kunskap och bildning sätts på undantag.

Under 1980/90-talet stod den skandinaviska förskolepedagogiken i topp när det gäller internationellt anseende. Dialogpedagogik, att utgå från, se och bemöta barnet var ledstjärnor. Den anglosaxiska modellen med småbarnsskola från tidig ålder sågs mer som en "lågprisverksamhet. Successivt och utan forskningsstöd har dock positionerna förskjutits och nu pågår nästan en politisk tävling om vem som går längst i att kräva tidig skolstart och betyg i allt lägre åldrar. Parallellt med denna utredning finns en utredning om skolplikt från 5 år.

ISR tror inte att lösningen på skolans problem ligger i att satsa allt större resurser på överbyggnaden till skolverksamheten, till kontrollfunktioner och dokumentationskrav som ska följas upp. Istället tror vi att mer resurser behöver tillföras själva skolverksamheten. Inkluderande och utvecklande lärmiljöer skapas i första hand av engagerade lärare som har kunskap, förmåga och rimliga förutsättningar för att kunna möta alla elevers behov. Inga dokument i världen hjälper om de rimliga förutsättningarna inte kan upprätthållas. ISR vill gärna lyfta Finlands modell som bygger på stor tillit till den pedagogiska professionen. ISR arbetar för en skola med ett djupare bildningsperspektiv som kan ge det lugn som krävs för en trygg och inkluderande skolmiljö där kunskapsutveckling främjas.

Kanske är det dags att vi börjar diskutera behovet av en primärskola som en egen skolform anpassad efter de yngre barnens utveckling och behov.

För Idéburna skolors riksförbund

Håkan Wiclander

Ordförande

Idéburna skolors riksförbund

Epost: info@ideburenskola.se

Hemsida: www.ideburenskola.se